

DELIMITAREA INFRAȚIUNII FALSUL DOCUMENTELOR OFICIALE ȘI FALSUL ÎN ACTELE PUBLICE DE ESCROCHERIE

Eugeniu PETERSCHI^{1*}

¹ doctorand la Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova,
Chșinău, Moldova

*Autorul corespondent: Eugeniu PETERSCHI, peterschi1979e@gmail.com

Rezumat. În contextul derulării practicii judiciare în procesul de calificare a infracțiunilor de însușire a unor bunuri, săvârșite prin admiterea unor date vădit false, deseori apar neconcordanțe și opinii separate.

Astfel, ne propunem în acest demers științific să elucidăm elementele definiției de comitere a escrocheriei prin acțiunile de admitere a unor documente oficiale false sau prin folosirea unor date vădit false în actele publice, care în final, acordă făptuitorului dreptul de folosință asupra unor profituri.

Cuvinte-cheie: document fals, practica judiciară, escrocherie, acțiuni bine determinate, mijloace frauduloase, profituri.

Summary. In the context of the conduct of the judicial practice in the process of qualifying offenses for seizure of certain goods, committed by admitting some obviously false data, inconsistencies and separate opinions often appear. Thus, we intend in this scientific endeavor to elucidate the defining elements of committing the scam by the actions of admitting false official documents or by using manifestly false data in the public acts, which ultimately gives the perpetrator the right of use over some profits.

Keywords: false document, judicial practice, fraud, well-determined actions, fraudulent means, profits.

Introducere. Escrocheria ca faptă antisocială, constă în primul rând prin realizarea unor acțiuni pretins nelegitime și soldată cu însușirea unui bun care nu-i aparține beneficiarului final.

Mai mult ca atât, subiectul de drept, desfășoară o acțiune bine determinată de înșelare a unei alte persoane prin mijloace frauduloase, în așa mod, ca în final să obțină unele profituri.

În sensul acesta, este de menționat că, persoana care urmărește un asemenea scop, deseori poate să recurgă și la unele acțiuni de falsificare a documentelor oficiale, sau în unele cazuri să admită chiar și falsificarea unor acte publice.

Astfel, ne propunem ca obiectiv, identificarea acțiunilor propriu-zise, realizate de persoana cu titlul de „escroc” în procesul de înscriere în documentele oficiale a unor date vădit false sau falsificarea unor asemenea documente, ca în final să obțină careva profituri ce nu-i se cuvin.

Scopul studiului.

Pornind de la cele menționate, în prezentul articol științific ne propunem remarcarea unei succinte abordării a termenilor juridici, practicii judiciare și a prevederilor literaturii de specialitate care au o proiectare științifică substanțială în procesul delimitării faptei prejudiciabile statuate la art.190 CPRM de falsul documentelor oficiale, inclusiv de falsul în actele publice.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului propus, în respectivul demers științific s-au utilizat următoarele metode: metoda sistemică, metoda comparativă și, nu în ultimul rând, metoda logică (bazată pe analiza deductivă și cea inductivă).

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Codul penal al Republicii Moldova, Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, precum și lucrările științifice ale autorilor Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R., Гаухман Л.Д., etc.

Rezultate obținute și discuții. Din punctul de vedere al teoreticianului L.D. Gauhman, la care ne raliem, infracțiunile adiacente sunt cele „care se deosebesc prin unul sau câteva semne constitutive și care necesită delimitare”. [1, p.316] Prin prisma acestei aserțiuni, ceea ce urmărim este nu altceva decât identificarea normei concurente care reflectă cel mai exact natura juridică a faptei prejudiciabile comise.

Prin urmare, în prezentul demers științific propunem să efectuăm o delimitare a escrocheriei de falsul documentelor oficiale, inclusiv de falsul în actele publice.

Așadar, pornind de la prevederile pct.1 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004 [2, pct.1], obiectul material al sustragerii sau altor infracțiuni contra patrimoniului se consideră bunurile care la momentul săvârșirii infracțiunii nu-i aparțin făptuitorului, nu sunt proprietate a lui și care se pot afla atât în posesia proprietarului cât și în posesia altor persoane, cărora li s-au transmis în folosință aceste bunuri.

În sensul legii, se consideră sustragere luarea ilegală și gratuită a bunurilor din posesia altuia, care a cauzat un prejudiciu patrimonial efectiv acestuia, săvârșită în scop acaparator.

Mai mult ca atât, conform pct.15 al aceluiași act consultativ, [2, pct.15] falsificarea unor documente, urmată de folosirea lor de către falsificator în vederea sustragerii bunurilor, trebuie calificată conform art.190 și 361 CP al RM.

În acest sens, „este necesar ca instanțele judecătorești să ia în considerație că în cazul escrocheriei (art.190 CP al RM) victima transmite benevol bunurile către făptuitor, sub influența înșelăciunii sau a abuzului de încredere.

Obiect material al escrocheriei îl pot constitui bunurile, precum și drepturile asupra acestora, dobândite în mod ilicit.

Drepturile dobândite ilicit asupra bunurilor vor constitui obiect material al escrocheriei, dacă ele asigură în continuare posibilitatea de a deține, a folosi și a dispune de obiectul escrocheriei (bunul).

Primirea bunurilor cu condiția îndeplinirii unui angajament poate fi calificată ca escrocherie doar în cazul în care făptuitorul, încă la momentul intrării în stăpânire asupra acestor bunuri, urmărea scopul sustragerii lor și nu avea intenția să-și execute angajamentul asumat.

Alături de alte circumstanțe, intenția este demonstrată prin: situația financiară extrem de neprielnică a persoanei, care-și asumă angajamentul, la momentul încheierii tranzacției; lipsa de fundamentare economică și caracterul nerealizabil al angajamentului asumat; lipsa unei activități aducătoare de beneficii, necesare onorării angajamentului; achitarea veniturilor către primii deponenți din contul banilor depuși de deponenții ulteriori; prezentarea, la încheierea tranzacției, a unor documente false; încheierea tranzacției în numele unei persoane juridice inexistente sau înregistrate pe numele unei persoane de care se folosește o altă persoană pentru a-și atinge interesele, etc”. [2, pct.15].

Prin urmare, dacă revenim la sintagma că, falsificarea unor documente, urmată de folosirea lor de către falsificator în vederea sustragerii bunurilor, trebuie calificată conform art.190 și 361 CP al RM [3], este important să ținem cont că, dacă falsificatorul este o persoană cu funcție de răspundere, el poate folosi, pentru săvârșirea sustragerii, documentele oficiale în care a înscris date vădit false ori documentele integral falsificate. În acest caz, cel de-al doilea element al concursului de infracțiuni îl va constitui anume art.332 CP al RM, și nu art.361 CP al RM [3].

Falsificarea documentelor – indiferent că este vorba de falsul intelectual sau falsul material – săvârșită înainte de sustragere, reprezintă ca și cum o formă specifică a pregătirii de sustragere, însă necesită calificare de sine stătătoare. La falsificarea documentelor se poate recurge în scopul

tăinuiri sustragerii. În această ipoteză, infracțiunea-mijloc și infracțiunea-scop nu se absorb una în cealaltă, dar întotdeauna formează concursul de infracțiuni.

De asemenea, este important să menționăm că, prin falsificare se înțelege:

- a) a face un lucru să semene cu altul, cu intenția de a înșela; a contraface;
- b) a prezenta lucrurile altfel decât sunt ele în realitate; a denatura, a mistifica.

La fel, este de menționat că, înșelăciunea ca element al escrocheriei se poate manifesta prin prezentarea unor date false sau prin ascunderea unor informații a căror anunțare era obligatorie. Datele false se pot referi atât la personalitatea infractorului sau a altor persoane, cât și la unele obiecte, fenomene. Actele de înșelăciune pot fi îndeplinite pe cale verbală, în scris ori folosind ambele căi simultan. Când înșelăciunea se efectuează prin falsificarea documentelor, ea constituie un concurs de infracțiuni (art.190 CPRM și art.332 sau art.361 CPRM). De obicei înșelăciunea se manifestă prin vinderea mărfurilor și obiectelor falsificate, primirea ilegală a pensiilor, a diferitelor indemnizații de la stat etc. [4, p.99]

Prin falsificarea rețetei sau a altor documente care permit obținerea unui bun, se înțelege contrafacerea unui document, introducerea, înscrierea întrun document original a informațiilor false, ștersăturile, corectările și alte alterări ale acestor documente.

În acest sens, dorim să remarcăm că, o importanță deosebită pentru practica judiciară, o reprezintă însăși delimitarea escrocheriei de falsul documentelor oficiale, inclusiv de falsul în actele publice, pentru calificarea corespunzătoare a faptelor antisociale.

Tratarea unui asemenea subiect separat de alte concepte apropiate este practic imposibilă, datorită faptului că confuziile care pot să apară în cazul asimilării diferitelor noțiuni, care, la prima vedere, par a fi identice, pot provoca denaturări de limbaj sau erori de calificare. Din aceste considerente, elementele comparative în cazul analizei unui sau altui concept sunt inerente pentru stabilirea corelației dintre acestea.

Unii autori sunt de altă părere, considerând că „latura obiectivă a escrocheriei cuprinde confecționarea unui document fals”. [5, p.12] Așa cum am mai spus, falsificarea documentelor (privită ca crearea mijlocului înșelăciunii patrimoniale) poate fi considerată în calitate de etapă pregătitoare la înșelăciunea patrimonială propriu-zisă. Cu toate acestea, înșelăciunea patrimonială, săvârșită cu ajutorul unui asemenea mijloc, nu absoarbe acțiunile pregătitoare de crearea mijloacelor constând în documentele false. Or, patrimoniul, ca valoare socială fundamentală lezată prin escrocherie, nu poate include valorile sociale fundamentale lezate de infracțiunile prevăzute la art.332 sau 361 CP al RM (valori apărute prin intermediul normelor penale din Capitolul XV „Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere” sau, respectiv, Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat” din Partea Specială a Codului penal al RM). Iată de ce agreăm poziția lui A.I.Boițov care afirmă: „Falsificarea documentelor reprezintă într-un fel o parte componentă a escrocheriei, dar în același timp conține semnele unei infracțiuni distincte, care formează fie concursul ideal cu pregătirea de escrocherie, fie concursul real cu escrocheria consumată”.

Mai tranșant s-a exprimat E.Alauov. Astfel, referindu-se la fapta de falsificare a documentelor, el susține că aceasta „se consideră consumată din momentul confecționării documentului fals sau al înscrierii în el a unor date vădit false. Atunci când falsificarea documentelor se comite în scopul sustragerii, ea se consumă până la începerea executării sustragerii. Prin urmare, metoda de săvârșire a infracțiunii este indisolubil legată de infracțiunea corespunzătoare, constituind partea componentă a acesteia. Iar falsificarea documentului nu poate fi o metodă a sustragerii”. [6, p.44] În concluzie, nu poate fi acceptată opinia că latura obiectivă a escrocheriei cuprinde confecționarea unui document fals.

Dacă confecționarea unui document fals nu poate fi considerată metodă a escrocheriei, nu același lucru se poate consemna despre folosirea unui document fals.

În această legătură, în pct.15 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004, se arată că: „Dobândirea ilicită a bunurilor în rezultatul folosirii de către făptuitor a unui document,

falsificat anterior de o altă persoană, urmează a fi calificată doar conform art.190 CPRM. În acest caz, nu este necesară calificarea suplimentară conform art.361 CPRM, deoarece, reieșind din prevederile art.118 CPRM, prezentarea unor asemenea documente apare ca varietate a înșelăciunii, deci și a componenței de escrocherie”. [2, pct.15]

Într-adevăr, conform art.361 CPRM, se stabilește răspunderea nu doar pentru confecționarea documentelor oficiale, dar și pentru folosirea unor asemenea documente. În contrast, potrivit art.332 CPRM, nu se prevede răspunderea pentru folosirea documentelor oficiale falsificate.

În baza art.118 alin.(2) CPRM, calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o parte și un întreg se efectuează în baza normei care cuprinde în întregime toate semnele faptei prejudiciabile săvârșite. Întrucât prezentarea unor documente false, în scopul săvârșirii sustragerii, nu este decât o parte în mecanismul săvârșirii escrocheriei, se va aplica art.190 CPRM (adică norma reprezentând „întregul”), și nu se va aplica suplimentar art.361 CPRM (adică norma reprezentând „partea”).

Concluzii

În finalul acestei investigații, vom menționa că nu întotdeauna poate fi stabilită o complementaritate între normele penale privind săvârșirea infracțiunilor contra patrimoniului prin intermediul falsificării unei părți componente de comitere a faptei ilegale.

În prezentul studiu am supus examinării doar o parte din problemele ce privesc delimitarea escrocheriei de falsul documentelor oficiale, inclusiv de falsul în actele publice. Acestea în mare parte, reprezentând o problemă complexă, de soluționarea căreia depinde instituirea eficientă în normele juridice a acestei laturi de abordare, iar aceasta din urmă ar merita o investigație suplimentară.

În context, putem reitera că, tangențele infracțiunii escrocheriei cu falsul documentelor oficiale, inclusiv cu falsul în actele publice, nu fac altceva decât să confirme trăsăturile specifice ale acesteia și caracterul absolut unic al unei asemenea fapte, datorită unui ansamblu de particularități care nu pot fi regăsite, sub aceeași formă și cu același conținut, în cazul altor fapte asemănătoare.

Referințe:

1. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. – москва: Центр ЮрИнфоР, 2001.
2. Hotărârea cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor: Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr.23 din 28.06.2004 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial republicat cu modificări și completări nr.72-74 din 14.04.2009.
4. Airapetean Artur, Ioniță Diana, Prodan Svetlana, Popov Ruslan, Drept penal. Partea specială. Note de curs, Chișinău, Ed.USEM, 2013.
5. Гончаров Д., Квалификация подделки документов // Законность, 2000, nr.12.
6. Алауов Е., Квалификация хищений, совершенных по подложным документам, Ташкент, Адолат, 1994.